

Η ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΗΛΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ 161 Β.

Α'. ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΕΙΣ ΗΛΕΙΑΝ

ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἄν και δὲν ἔχομεν οὐδὲ μίαν ἱστορικὴν πληροφορίαν περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν συνεστήθη ἡ Ἐπισκοπὴ, ἔχοντες ὁμῶς ὑπ' ὄψει, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἰσῆλθεν ἐνωρίτατα και ὑπὸ δύο Ἀποστόλων μάλιστα ἐν Πελοποννήσῳ, ὧν ὁ μὲν Ἅγιος Παῦλος εἰργάσθη κυρίως ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Πελοποννήσῳ, ὁ δὲ Πρωτόκλητος τῶν Ἀποστόλων Ἀνδρέας κυρίως ἐν τῇ Δυτικῇ και ἰδίως ἐν Πάτραις, ὑποθέτομεν, ὅτι μαθητὴς ἢ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἢ και ἀμφοτέρων θὰ εἰσῆγαγον τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τὴν εὐδαίμονα χώραν τῆς Ἡλίδος, τὸ κέρασ τοῦτο τῆς Ἀμαλθείας διὰ τὴν κεντρικὴν και τὴν Δυτικὴν Πελοπόννησον, και ὅτι ἐξ αὐτῶν τις θὰ ὤρισθη χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου.

Ἐν τῷ Dictionnaire Geographique Ecclesiastique d'après Charles de J. Paul φέρεται ἐν τῇ λέξει Helice ¹ κοινῶς Niora (;) ὅτι «Διονύσιος ὁ ταύτης Ἐπίσκοπος ὑπογράφεται ἐν τῇ ἐν Σαρδικῇ Συνόδῳ». Ποίαν πόλιν ὁμῶς ἐννοεῖ ὑπὸ τὸ ὄνομα Helice, δὲν γνωρίζομεν ἀσφαλῶς, εἰκάζομεν μόνον, ὅτι πιθανῶς νὰ ἐννοῇ τὴν Ἡλίδα, ἣν ἀναγράφει Helice ἀντὶ Elis. Πάντως ἐν τῷ γενικῷ καταλόγῳ τῶν Πατριαρχῶν, Μητροπόλεων, Ἀρχιεπισκοπῶν και Ἐπισκοπῶν τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου ἀπὸ τοῦ VI αἰῶνος μέχρι τέλους τοῦ XVIII αἰῶνος, και δὴ ἐν τῇ 798 σελίδι τοῦ I' τόμου τοῦ μνησθέντος Γεωγραφικοῦ Λεξικοῦ και ὑπὸ τὴν κεφαλαϊώδη λέξιν Achée Troisième province ἀναγράφει, μετὰ τὴν Ἐπισκοπὴν Δαμαλῶν, τὴν Ἐπισκοπὴν Helice, ὡς Ἐπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ IV αἰῶνος μεμαρτυρημένην και ὑπαγομένην τῷ Κορίνθου. Ἐν ᾧ ἐν τῇ Quatrième province d' Achée και ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Πατρῶν, ἀνακηρυχθεῖσαν ἐξαρχίαν ἀπὸ τοῦ XIII αἰῶνος, ἀναγράφει τὴν τε Ὠλεναν ἢ Καμενίτζαν, ἀρχιεπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ IX αἰῶνος, και τὴν Ἡλίδα ἢ Μπελθεντέρε ἐπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ V αἰῶνος.

Ἐν σημειώματι σχετικῷ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐν Εὐρώπῃ και Ἀσίᾳ, ἐξαχθέντι ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Γεωγραφίας τοῦ Charles de J. Paul και περιέχοντι πληροφορίας τινὰς περὶ τῆς πολιτικῆς διοικήσεως τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας και τῆς Γεωγραφίας τῶν Μητροπόλεων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας και δὴ ἐν τῷ I' κεφα-

λαίφ αὐτοῦ, τῷ ἐπιγραφομένῳ «*Provinciae Elladae Achaiae sub proconsule Urbes 76,75*» ἡ Ἡλις καταλέγεται μεταξὺ τῶν Μητροπόλεων, τῶν ὑπαγομένων ἕμως τῇ Αἰτωλίᾳ ὑπ' ἀριθ. διαβαθμίσεως 66' ¹.

Ἐκ τῶν δύο ἀρχαίων καταλόγων τῶν θρόνων τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς τάξεως αὐτῶν, τῶν ἀναφερομένων ἐν τῷ Συντάγματι τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων Ράλλη καὶ Ποτλῆ, ὧν ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἀρχαιότερος εὐρηγεται ἐν τῷ Συνοδικῷ τοῦ Βευερηγίου τόμῳ δευτέρῳ, ἐν τῷ παραρτήματι σελίς 135 καὶ ἐφεξῆς, ὁμοίος δὲ τοῦ ὁποῖου ἀναγινώσκειται ἀπαρτάκτως καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Γοάρου ἐκδόσει Κωδικοῦ τοῦ Κουροπαλάτου ἐν σελίδι 137 καὶ ἀναγράφει τοὺς Μητροπολίτας, τοὺς Αὐτοκεφάλους καὶ τοὺς Ἐπισκόπους, τοὺς τελοῦντας ὑπὸ τὸν Ἀποστολικὸν θρόνον τῆς Κων]πόλεως, συγκαταλέγει μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τῆς Ρώμης τέως διατελοῦντας Πατρῶν καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ ἐξηρητημένον Ἐπίσκοπον Ὠλένης ἢ Βολαίνης. Ἡ σημείωσις αὕτη, φερομένη μετὰ τὴν διάταξιν τῶν Ἐπισκόπων τῆς Δευτέρας Γαλατίας, ἔχει οὕτως. «Ἐἰσὶ δὲ καὶ οἱ ἀποσπασθέντες ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς Διοικήσεως, νῦν δὲ τελοῦντες ὑπὸ τὸν Θρόνον Κων]πόλεως Μητροπολίται καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ὄντες Ἐπίσκοποι» ἐν οἷς ἀναφέρεται ἔβδομος «ὁ Πατρῶν». Ἀκολουθῶς δὲ προστίθεται, ὅτι «οὗτοι προσετέθησαν τῇ Συνόδῳ τῆς Κων]πόλεως διὰ τὸ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν κατέχεσθαι τὸν Πάπαν τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης». Τὸ ἱστορικῶς δὲ ἀληθές εἶναι, ὅτι αἱ ἐπαρχίαι αὗται τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἀπεσπάρσθησαν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης μεθ' ἑλῶν τῶν ἐπισκοπικῶν αὐτῶν ἐδρῶν ὑπὸ Λέοντος τοῦ Γ'. (717-741), Αὐτοκράτορος Κων]πόλεως, πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ Πάπα τεθέντος πρὸς τὸ μέρος τῶν Ὁρθοδόξων περὶ τῶν Ἀγίων εἰκόνων ἐπόψεων. Κατὰ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν Χρυσόστομον, ὁ Κατάλογος τῶν Θρόνων τοῦ Πατριαρχείου Κων]πόλεως, μετὰ τὴν προσθήκην τοῦ Ἰλλυρικοῦ, κατηρτίσθη οὕτως, ὥστε ἡ Ἐπισκοπὴ Βολαίνης ἤρχετο τετάρτη κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ὑπαγομένων τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Πατρῶν 3.

Ἄλλος Κατάλογος, φέρων τὸ ὄνομα Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ἀναγόμενος δὲ εἰς τὴν ια'. ἑκατονταετηρίδα, φέρει μεταξὺ τῶν Ἐπισκόπων τῶν ὑπαγομένων τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Παλαιῶν Πατρῶν Πελοποννήσου καὶ «τὸν Βολαίνης» πέμπτον κατὰ σειρὰν. Ὁ Κατάλογος οὗτος παρεβλήθη, ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Συντάγματος τῶν Θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων, πρὸς τὸν παρὰ Γοάρῳ σελ. 379-391 καὶ πρὸς τὸν τοῦ Νεῖλου Δοξαπατρή, παρ' Ἀλλατίφ de consensu σελ. 441.

1. tome I'. page 786

2. Σύνταγμα Θ. καὶ ἱερῶν Κανόνων Π. καὶ Π. Τόμ. Ε'. σελ. 464

3. Αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Πατριαρχείου Κων]πόλεως. Ἀθῆναι 1923 σελ. 7

Ἐν σημειώματι ἑτέρῳ, προερχομένῳ ex Regia Bibliotheca, ἐν ᾧ καταγράφονται οἱ Πατριάρχαι καὶ οἱ Μητροπολίται, οὗς ἡ «Ecclesia Romae habet sub se, vel habere debet hos, et suffraganeos Intetius denotatos» καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κατὰ τὸ σημείωμα «magnam partem subtraxit Romanae Ecclesiae superbia graecorum» καταλέγονται ὑπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Πατρῶν ὁ Annelensem καὶ ὁ Andrevillensem¹⁾, οἵτινες, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν δὲν εἶναι ἄλλοι ἢ ὁ Ὡλένης καὶ ὁ Ἀνδραβίλλας ἢ Ἀνδραβίδας, ὡς λέγεται σήμερον ἡ πόλις, σχηματισθέντος τοῦ ὀνόματος Annelensem ἀντὶ Olenensem, κατ' ἀναγραμματισμὸν καὶ κατὰ παρήχησιν.

Ἐξ ὧν τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι ἡ Ἐπισκοπὴ Ὡλένης ἢ Βολαινης ὑπῆρξε μία τῶν ἀρχαιοτέρων Ἐπισκοπῶν. Λυπηρὸν ὅμως εἶναι, ὅτι οὐδὲν ἱστορικῶς διεσώθη ἐκ τῆς δράσεως τῶν ἱεραρχῶν αὐτῆς, καθ' ἕλλην τὴν μέχρι τῆς Φραγκοκρατίας περίου, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Τοῦτο πιθανώτατα προέρχεται, ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Ὡλένης δὲν ἦτο ἀνεξάρτητος, ἀλλ' ἐξηρητημένος πότε ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κορίνθου, πότε ἀπὸ τὸν τῶν Πατρῶν, πότε ἀπὸ τὸν Αἰτωλίας καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν Πατρῶν.

Β'. ΠΡΩΤΗ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑ. (1209 - 1460)

Τῷ 1209 συγκαταληφθεῖσα μετὰ τῆς λοιπῆς Ἀχαΐας ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ ἡ Ἐπισκοπὴ Ὡλένης, ἔσχε τὴν τύχην τῶν ἄλλων Ἐπισκοπῶν. Ὁ Βιλλεαρδουίνος ἱδρυσεν ἐπὶ τὰ Ἐπισκοπὰς Λατινικὰς ἃς κατέστησεν ἅμα καὶ Βαρωνίας, ὧν αἱ ἔδραι καὶ τὰ δικαιώματα ὠρίσθησαν καὶ ἐπεξετάθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προϊσταμένης τάξεως τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπισκοπῶν.

Εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Πατρῶν ὑπῆχθησαν αἱ ἕξ Ἐπισκοπαὶ ἅμα καὶ Βαρωνεῖαι, ἐν αἷς καὶ ἡ τῆς Ὡλένης, ἥτις, οὕτω καλούμενη, ἐκ τῆς ἐπὶ Βυζαντινῶν διαλαμπάσης μεσογειακῆς Ἡλειακῆς πόλεως μετὰ Φρουρίου, Ὡλένης ὀνομαζομένης, ἔδρας τοῦ ἀπ' αὐτῆς ὀνομασθέντος Ἀρχιερέως, ἧς ἐρείπια μόνον σήμερον ὠζονται, ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς ἐν Ἀνδραβίδᾳ, πρωτεύουσῃ τῆς Φραγκικῆς Ἡγεμονίας τῆς Ἀχαΐας. Ὁ Ὡλένης μετείχε τῶν συνεδριάσεων τῆς Κούρτης μετὰ δικαιώματος ψήφου, μετὰ τῶν λοιπῶν Βαρῶν Ἀρχιερέων ὧν πολλάκις ἀπουσιαζόντων, λόγῳ τῆς ἀποστάσεως τῶν ἐδρῶν αὐτῶν, καὶ τῆς δυσκολίας τῶν συγκοινωνιῶν, μόνος ὁ Ὡλένης παρίστατο, ἅτε ἐδρεύων ἐν Ἀνδραβίδᾳ, διὸ καὶ ἰδιαίτερα μνηεῖα αὐτοῦ γίνεται ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μωρέως²⁾.

1. Dictionnaire Geographique Ecclesiastique tom. I'. pag. 680

2. Χρονικὸν τοῦ Μωρέως στίχοι 1903—2016, 3145—3172

Τῷ 1217 ἡ σύζυγος τοῦ αυτοκράτορος Πέτρου Κομνηναίου Ἰολάνθη μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Ἀγνῆς ἐπεσεκέφθησαν τὸ Ποντικὸν κάστρον, ὅπερ οἱ Φράγχοι μετωνόμασαν Μπελθεντέρε, ἕνεκα τῆς ἀπ' αὐτοῦ λαμπρᾶς θεᾶς τῆς Στερεᾶς, τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν νήσων, κείμενον δέ, ὑπερθεν τοῦ Κατακώλου, ὅπερ διασώζει τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Βυζαντινοῦ οἴκου τῶν Κατακαλῶν 1). Ταύτην ἐπεσεκέφθη ὁ τότε Φράγχος Ἐπίσκοπος Ὠλένης, τῇ εἰσηγήσει δὲ αὐτοῦ, καὶ τῶν συμβούλων τοῦ Γοδοφρείδου Βιλλεαρδουίνου, συνεφωνήθη ὁ γάμος μεταξὺ τοῦ νεαροῦ Γοδοφρείδου καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς αυτοκρατορίας.

Τῷ 1223 συνήφθη Concordatum μεταξὺ Ὠνωρίου τοῦ Γ'. Πάπα Γ' Ὠμῆς καὶ Γοδοφρείδου τοῦ Β'. καθ' ὃ, ἀπασαι αἱ Ἐπισκοπαὶ τῆς Ἀχαΐας, ἀπαλλασσόμεναι πάσης εἰσφορᾶς, ἐμελλον νὰ ἐπαναλάβωσι τὰς ἐγγελοὺς κτήσεις αἰτίνας κατεῖχοντο ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἣ ἀνήκον ποτὲ αὐτῇ, ἦτοι ἀπάσας τὰς κτήσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἃς αὐτὴ εἶχε μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Φράγκων, ἃς προηγουμένως εἶχεν ὁ Γοδοφρείδος ἀφαιρέσει, ἵνα ἐκ τῶν προσόδων αὐτῶν κτίσῃ τὸ φρούριον τῆς Κυλλήνης κοινῶς ὀνομαζόμενον Κάστρον καὶ Χλομοῦτσι.

Τῷ 1316 ὁ Ἀνδρόνικος Ἀσάνης Παλαιολόγος ἐξώγησε τὸν Ἐπίσκοπον Ὠλένης καὶ τὸν μέγαν Κοντόσταυλον Βαρθολομαῖον Γκιζην, ὅστις ἦτο τότε πρωτεύων ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ ἀπάσῃ 2).

Τῷ 1337 ὁ Πάπας Βενέδικτος ὁ ΙΒ'. διέταξε τοὺς Ἐπισκόπους Ὠλένης καὶ Κορώνης νὰ ἐπιβάλωσιν ἀφορισμὸν εἰς τὴν χερσόνησον, ἵνα πτοήσῃ τὸν Βερτράνδον de Beauch, ὅστις ἐπιπεφληθεὶς τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν Γουλιέλμου Φραντζιπάνη κατέλαβε τὴν πόλιν καὶ ἐκυρίευσε τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Πατρῶν 3).

Τῷ δὲ 1391 καταλαμβάνοντες οἱ Ναβαρατοὶ τὰς κτήσεις τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἀχαΐας διὰ τοῦ Ἀμαδαίου, ἐπεμφαν αὐτῷ πρὸς ὀδηγίαν αὐτοῦ ἀντιγραφὴν τῶν ἐν τῷ κράτει τοῦ Μωρέως ὑφισταμένων τιμαριῶν. Μεταξὺ δὲ τῶν τιμαριούχων ἀπαριθμοῦνται καὶ τρεῖς ἱερωμένοι βαρῶνοι, ἐν οἷς πρῶτος ὁ Ὠλένης Ἐπίσκοπος καὶ εἶτα ὁ Μεθώνης καὶ Κορώνης 4).

Ἐξηκολούθησε δὲ ὑφισταμένη ἡ Φραγκικὴ Ἐπισκοπὴ Ὠλένης μέχρι τοῦ 1430, ὅπότε Κωνσταντῖνος ὁ Δράγασης ὁ Παλαιολόγος, συζευχθεὶς τὴν ἀνεψιὰν τοῦ Καρόλου Τόκκου, ἔλαβεν ὡς προῖκα τὴν εἰς αὐτὸν ἀνήκουσαν Γλαρέτζαν, κυριεύσας δ' εἶτα τὰς Πάτρας κατέλυσε τὴν αὐτῆς ὑφισταμένην αὐτόνομον Φραγκικὴν ἡγεμονίαν, μετ' αὐτῶν δὲ προσωρινῶς καὶ τὰς Λατινικὰς Ἐπισκοπάς.

1. Σάθα, Μνημεῖα Ἑλληνικῆς Ἱστορίας Τόμ. Α', σελ. XXXIII

2. Ἱστορ. τῆς Φραγκοκρ. Λάμπρου σελ. 375

3. > > > > > 386

4. > > > > > Β'. σελ. 17

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, κατὰ μὲν τὸν Παπαρρηγόπουλον «ἐπὶ μακρὸν χρόνον Ἀρχιεπισκόποις Ἕλληνας δὲν ἀνεγνώρισαν ἠνείχοντο ὁμῶς τοὺς Ἐπισκόπους καὶ ὅσοι τούτων παρέμειναν εἰς τὰς Ἐπισκοπὰς αὐτῶν, οὔτε τῆς ἐπὶ τῶν ἱερῶν δικαιοδοσίας ἐστερήθησαν, οὔτε τὸ ἴδιον δόγμα ἠγαγκάσθησαν νὰ μεταβάλλωσι... Ἐὰν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο παρέμεινε καὶ ὁ Ὀρθόδοξος Ἐπίσκοπος Ὡλένης ἢ ἐφυγεν, δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ γνωρίζωμεν, στερούμενοι ἱστορικῶν πληροφοριῶν. Φαίνεται ὁμῶς, μᾶλλον, ὅτι «οἱ καθυποβληθέντες εἰς τὸν Λατίνον Ἀρχιεπίσκοπον Πατρῶν Ἕλληνας Ἐπίσκοποι, ἐγκατέλειπον οἱ πλειστοὶ τὰς Ἐκκλησίας αὐτῶν διὰ τὸν φόβον τῆς ξενικῆς κατακτῆσεως καὶ προσκαλούμενοι νὰ ἐπιστρέψωσι δὲν ὑπήκουον...». Κατὰ δὲ τὸν ἀειμνήστον ἡμῶν διδάσκαλον Κυριακόν, «Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ Βενετῶν κατακτησιν τῆς Ἑλλάδος (1204) ἐκδιωχθέντων τῶν Ἀνατολικῶν, ἐγκατεστάθησαν πανταχοῦ Λατίνοι Ἐπίσκοποι, οἵτινες παντοιοτρόπως ἐπίεζον τὸν ὀρθόδοξον λαόν, καὶ τὸν κληρὸν... 1). Ἡ γνώμη ὁμῶς αὕτη δὲν συμφωνεῖ οὔτε μὲ τὴν γνώμην τοῦ ἀειμνήστου Παπαρρηγοπούλου, οὔτε μὲ τὰ πράγματα, ὡς φαίνεται, καθ' ὅσον οἱ Φράγκαί, διαθέτοντες μικρὰς δυνάμεις ἰδίας εἰς τὰς κατακτωμένας χώρας, ἐκ πολιτικῆς συνέσεως ἀπέφυγον νὰ ἀσκῶσι μεγάλην πίεσιν ἐπὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ συναίσθηματος τῶν ὑποδουλωμένων αὐτοῖς λαῶν.

Εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους (1453) ὑπέστησαν καὶ νέας μεταβολὰς αἱ Ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ Ἐπισκοπαί, παραμένει ὁμῶς ἱστορικῶς θεδαιωμένον, ὅτι ὁ παλαιῶν Πατρῶν ἐξηκολούθησεν ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν δύο Ἐπισκόπους, ὧν εἰς ὁ Βολώνης.

Ἐπίσκοποι Λατίνοι κατὰ τὴν περιόδον ταύτην τῆς Φραγκοκρατίας, μὲ τὸν τίτλον τοῦ Ὡλένης ὑπῆρξαν πολλοί, ποιοὶ ὁμῶς καὶ πόσοι ὀρθόδοξοι ἄγνωστον.

Ὁ πολυτέταστος ἱστοριοδίφης καὶ διαπρεπὴς θεράπων τῶν Μουσῶν κ. Γ. Παπανδρέου λέγει, ὅτι, «ὁ Γοδοφρείδος ὁ Β'. Βιλλεαρδουίνος δὲν ἐπίεσε τὸν ὀρθόδοξον κληρὸν, διότι καὶ τοὺς Ἐπισκόπους (οὐχὶ τοὺς Ἀρχιεπισκόπους), ὡς τὸν Ἐπίσκοπον Ὡλένης, ἐδρεύοντα ἐνίοτε καὶ ἐν Ἀνδραβίδᾳ ἀνεγνώρισε καὶ ἱερεῖς ἐπέτρεψε νὰ χειροτονῶνται» 2) Ὁ δὲ ἀκάματος μεσαιωνοδίφης κ. Π. Ζερλέντης, λέγει τοῦναντίον, συμφωνῶν τῷ Κυριακῷ, ὅτι «οἱ θῆρες ἐπιδρομεῖς καταλαβόντες τὰς ἀρχιερατικὰς ἔδρας τῆς Πελοποννήσου...διώξαντες τοὺς Ἕλληνας ἱεράρχας ἐγκατεστήσαντο Φράγκους ἱεράρχας...Παρέμειναν δὲ οἱ Πελοποννήσιοι ἐστερημένοι Ἐκκλησιαστικῆς προστασίας μέχρι τοῦ 1262 καὶ ἰδίᾳ μέχρι τοῦ

1. Ἐκκλ. Ἱστορ. Τόμ. 3 σελ. 153

2. Ἱστορ. Ἡλείας σελ. 331

1283, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος μετὰ τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ ἀνασυνέστησαν τὰς ἐν τῇ χερσονήσῳ ἀρχιερατικὰς ἔδρας.

Γ' ΠΡΩΤΗ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑ

Τῷ 1460 ἡ Πελοπόννησος περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Φραντζήν τῷ 1470 παρέδωσαν οἱ Βενετοὶ ἠττηθέντες τὴν Ὀλεναν τοῖς Τούρκοις, παρέμεινε δὲ ὑπ' αὐτοὺς μέχρι τοῦ 1685, ὅτε καὶ πάλιν διὰ τῆς ἐν Κάρλοβιτς συνθήκης παρεχωρήθη τοῖς Βενετοῖς, οἵτινες παρέμειναν μέχρι τοῦ 1715, ὅτε καὶ πάλιν περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Οἱ Βενετοὶ διετήρησαν τοὺς Ἕλληνας ἱεράρχας, ἐδέχθησαν δὲ καὶ τοὺς ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν καταφεύγοντας τοιοῦτους εἰς τὰς ἑαυτῶν κτήσεις. Ἐπειδὴ ὅμως ἀπηγόρευον τοῖς ὀρθοδόξοις ἱεράρχαις, νὰ μεταβαίνωσιν ὡς συνοδικοὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐσχέλαζον δ' ἀφ' ἑτέρου πολλὰ ἀρχιερατικὰ ἔδρα ἐν Πελοποννήσῳ, ἐλάχιστοι ἱεράρχαι εἶναι γνωστοὶ ἐκ τῆς περιόδου ταύτης τῆς δευτέρας Φραγκοκρατίας καὶ τριακονταετοῦς δουλείας τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ ἀρχαιότερος τῶν γνωστῶν ἀρχιερέων τῆς περιόδου ταύτης εἶναι «ὁ ταπεινὸς Ἐπίσκοπος Ὀλένης Σισώης» οὗτινος τὸ ὄνομα φέρεται ἐν τῇ καθαριετικῇ ἀποφάσει τῆς Συνόδου Κων)πόλεως τοῦ 1565 κατὰ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ, κατὰ τὸν Κρούσιον ἐν τῇ Τουρκογραφικῇ αὐτοῦ.

Φράγκος Ἐπίσκοπος Ὀλένης γνωστὸς ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ εἶναι ὁ Ραῦμόνδος Λιζόλης, ἐκ Μεδιολάνων, τοῦ τάγματος τῶν κηρύκων, προχειρισθεὶς Ἐπίσκοπος τῷ 1696 καὶ θανὼν τῷ 1704. ¹⁾

Μετὰ τὸν Σισώην (1565) συναντῶμεν τῷ 1610 Ἐπίσκοπον Ὀλένης τὸν Θεόδουλον, οὗτινος τὸ ὄνομα φέρεται ἐν ἐπιγραφῇ μεταξὺ τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ ἱεροῦ ἐνοριακοῦ Ναοῦ Πορετζοῦ, κατὰ τὸ ὑπερθυρον.

Τῷ 1617 συναντῶμεν τὸν Θεοφάνην.

Τῷ 1702 τὸν ἐκ Σωποτοῦ τῶν Καλαβρύτων Ἰωαννίκιον Νεῖτρον.

Μετὰ τὸν Ἰωαννίκιον κατὰ τὸ 1709 συναντῶμεν ἕτερον Ἐπίσκοπον τὸν Ὀλένης Ἀνθιμον, εἰς ὃν ἀνέθεσεν ἡ δημογεροντία Γαστούνης τὴν εὑρεσιν καὶ τὸν διορισμὸν διδασκάλου διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων τῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ κ. Παπανδρέου εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, δημοσιεύων καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν τῶν Γαστουναίων πρὸς τὸν Ὀλένης Ἀνθιμον.

1. Michel le Quen, Oriens Christianus in quator Patriarchatus di gestus tom. III col. 1041—1044 καὶ Pins Bonifatius ganes Series episcopatum Ecclesiae Catholicae. Rais bonae 1873 σελ. 431 καὶ Πραγματεία Π. Ζερλέντη μνημονευθεῖσα σελ. 16.

Α. Η ΑΝΑΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Τῷ 1715 ἀνακατελήφθη ἡ Πελοπόννησος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐφ' ὧν ἐξηκολούθησε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον νὰ πέμπῃ συνεχῶς ἀρχιερεῖς χηραιοῦσῶν τῶν Ἐπισκοπῶν καὶ δὴ καὶ τῆς Ὠλένης. Ὁ Ἀθηναῖος Μελέτιος, ἐν τῇ Ἱστορικῇ Γεωγραφίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ περὶ Ἀχαΐας κεφαλαίῳ πληροφορεῖ περὶ τῆς Ὠλένης ἀπλῶς, ὅτι ἦτο «τετιμημένη μὲ θρόνον Ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην παλαιῶν Πατρῶν... λέγεται δὲ κοινῶς Καμενίτζα». (Βενετία 1728). Λαμβάνων ἕμως τὰς πληροφορίες του, παρὰ ἀκρίτων Γεωγράφων τοῦ μεσαιῶνος, θέτει τὴν πόλιν τῆς Ὠλένης ὀλίγον ἐξωθὴ τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν εἰς ὀλίγων χιλιομέτρων ἀπόστασιν. Τῷ 1720 εὗρισκομεν Ἐπίσκοπον Ὠλένης τὸν Γρηγόριον.

Τῷ 1732 εἰς ἐκδοθὲν Πατριαρχικὸν Συγκληιδεσ ἐν μεμβράναις γράμμα Παΐσιου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀπὸ 10 Μαΐου, πρὸς τοὺς ἄλλοις λέγονται καὶ τὰ ἐξῆς: «καθὼς ἐμαρτύρησαν πρὸς ἡμᾶς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ καὶ σταυροπηγιακὴν ἀξίαν καὶ ἐλευθερίαν καὶ αἰ προχηρηματήσαντιες θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι, ἐν τῇ αὐτῇ Ἐπισκοπῇ Ὠλένης, ὅτε κύρ Ζαχαρίας καὶ ὁ κύρ Ἀθανάσιος» ἐξ ὧν συνάγεται, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1720 μέχρι τοῦ 1732 ἐπεσκόπευσαν διαδοχικῶς ὁ Ὠλένης Ζαχαρίας καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ὠλένης Ἀθανάσιος. Ἐκ τούτων ὁ Ζαχαρίας, φαίνεται, ὅτι παρητήθη καὶ ἐφησυχάζεν ἐν Ἡλείᾳ καὶ δὴ ἐν Σκουροχωρίῳ. Εὗρισκόμενος δὲ ἐν ἀνάγκαις ἐπώλησε διάφορα ἱερὰ ἀντικείμενα τῷ ἀφξ, πρὸς τὸν ἀδελφὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σκαφιδιάς Ἡσαΐαν ἐκ Σαββαλίων, ὅστις ἀπιέρωσεν αὐτὰ καὶ κατέγραψεν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Μονῆς Κώδικι δηλῶν ῥητῶς ὅτι «τὰ ἀγόρσα ἀπὸ τὸν κύρ Ζαχαρίαν πρῶην Ὠλένης». Ἄλλ' ἐξῆ εἰσέτι ὁ Ζαχαρίας τῷ 1766; Ἡ μήπως εἶχε ἀγοράσει αὐτὰ πρότερον; Ἄγνωστον. Πιθανώτερον ἕμως φαίνεται τὸ δεῦτερον.

Περὶ τοῦ Ὠλένης Ἀθανασίου, πλὴν τοῦ Σιγγιλίου, οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν ἔχομεν πληροφορίαν τινά.

Τῷ 1733 συναντῶμεν τὸν Ὠλένης Ἰωσήφ. Μετὰ τοῦτον ἕμως, ὁ Παπανδρέου, ἀφ' οὗ οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τοῦ Ὠλένης Θεοδούλου, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἡλείας, ὡς καὶ περὶ τῶν Ὠλένης Ζαχαρίου καὶ Ἀθανασίου, ἴσῃσι τὸν κατάλογον αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ εἰς τὸν πρὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐπαναστάσεως; τοῦ 1821 Ἐθνομάρτυρα Φιλάρετον, ἀναδειχθέντα Ὠλένης τῷ 1804. Ἐν τούτοις αἱ ἐνδελεχεῖς ἐρευναι ἡμῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις καὶ τοῖς ἀρχείοις τῶν καθ' ἡμᾶς Ἱερῶν Μονῶν ἔφεραν εἰς φῶς καὶ ἄλλους Ἐπισκόπους καὶ Μητροπολίτας Ὠλένης.

Οὕτω μετὰ τὸν Ἰωσήφ γνωρίζομεν τὸν Ὠλένης Συμεῶν. Ἐν τῷ ἱερῷ Κώδικι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σκαφιδιάς, ὅστις ἐκαθαρογράφη τῷ 1788 ὑπὸ τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς Ἡσαΐου, ἐκ Σαββαλίων, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς

σημείωσις «Ἐἰς τοὺς ἀψιμῶν ἀφιέρωσεν ὁ Θεοφιλέστατος ἅγιος Ὁλένης κύριος Συμεὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἡμῶν Μοναστήριον, μίαν ζυγὴν ἀρχιερατικὰ καὶ ἕναν Σταυρὸν ἀσημένιον, καὶ γρόσια 50 νὰ μνημονεῦνται παρρησία δύο ὀνόματα. Συμεὼν ἀρχιερέως καὶ Μακαρίου ἱερομονάχου». «Ἐν δὲ τῇ προτελευταίᾳ σελίδι ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωσις.» «1758 Ἰουλίου 14 ἐχειροτονήθηκεν ἱερομόναχος Ἡσαΐας παρὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου ἁγίου Ὁλένης κύρ Συμεὼν». Ἐτέρα σημείωσις ἀπὸ τοῦ «1750 Μαΐου 10» σελίς 12 τοῦ ρηθέντος κώδικος ἔχει ὡς ἐξῆς: 2 ἐπροσήλωσεν ὁ Θεοφιλέστατος ἅγιος πρόφη' Ὁλένης κύρ Συμεὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἡμῶν Μοναστήριον μίαν ζυγὴν ἀρχιερατικὰ στοιχάριον, ὑπογονάτιον, ὑπομάνικα, σάκον, πατερίτζαν, καὶ ἕναν Σταυρὸν ἀσημένιον καὶ νὰ μνημονεῦται παρρησία ἀπαραιτήτως τὸ ὄνομά του «Συμεὼν Ἀρχιερέως.» Ἐξ αὐτῆς δὲ φαίνεται, ὅτι, ὁ Συμεὼν παρητήθη μετὰ μὲν τὸ 1758 ὀλίγον ὅμως πρὸ τοῦ 1760, πιθανῶς δὲ τῷ 1759.

Ἐν τῷ ἀπὸ 1777 ἐκδοθέντι Συγγιλιῶδει γράμματι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου, δι' οὗ συνάπτεται τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Σκαφιδιάς καὶ τὸ μονῆριον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Ζαχαριάνων, ἐν Φιλιατροῖς, προσυπογράφεται μετὰ τὸν Χριστιανουπόλεως Ἱερεμίαν ὁ Ὁλένης Ἰάκωβος, ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅτι, μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Συμεῶνος ἀνεδέλγη ὁ Ἰάκωβος.

Τῷ «1781 Φεβρουαρίου 10», συναντῶμεν ἐν τῷ μνησθέντι κώδικι Σκαφιδιάς: φύλλῳ 11 σελ. β'. σημείωμα, ἐξ οὗ καταφαίνεται, ὅτι ὁ Ὁλένης Ἰάκωβος ἀφιέρωσε διάφορα ἱερὰ ἀντικείμενα τῇ Ἱερᾷ Μονῇ. Τὸ σημείωμα ἔχει ὡς ἐξῆς: «ἀψιμᾶ Φεβρουαρίου 10. Ἀφιέρωσεν ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ὁλένης κύρ Ἰάκωβος τὸ ἐγγόλιον τοῦ ἐγγοσημένον ἔχοντας ἅγιον καὶ ζωοποιὸν ξύλον καὶ μέρος τοῦ λειψάνου τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, εἰς τὸ ἱερὸν ἡμῶν Μοναστήριον, νὰ μνημονεῦται τὸ ὄνομά του παρουσίᾳ ἐν ἀπάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς Ἰακώβου ἀρχιερέως.»

Ὁ αὐτὸς Ἰάκωβος προσυπογράφεται: ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Συγγιλιῶδει γράμματι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γαβριήλ, τῷ ἐκδοθέντι τῷ 1784 δι' οὗ προσαρτᾶται αὐτῆς τὸ μονῆριον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Ζαχαριάνων, ἐν Φιλιατροῖς, τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Σκαφιδιάς, ὅτε διετέλει ἐν Κων]πόλει ὡς Συνοδικός, μετὰ τὸν Ναυπλίον καὶ Ἄργους Μελέτιον. Ἐν τῷ ρηθέντι συγγιλιῶ ἀναφέρεται οὕτω: «Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἱερώτατος Μητροπολίτης Ὁλένης καὶ ὑπέρτιμος ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀδελφός καὶ συλλειτουργός κύρ Ἰάκωβος». Φαίνεται λοιπόν, ἐκ τῆς παραστάσεως αὐτοῦ ὡς Συνοδικοῦ, ὅτι μικρὸν πρὸ τοῦ 1784 ἀνεκηρύχθη ἡ Ἐπισκοπὴ Ὁλένης Μητρόπολις, ὃ δὲ Ἐπίσκοπος αὐτῆς ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου Ἡλίδος ὡς καταστάς κυρίαρχος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν. Δὲν ἠδύνατο δὲ προηγουμένως, ὡς

ὕποτελης Ἐπίσκοπος νὰ φέρῃ τὸν τίτλον τοῦ ὑπερτίμου, ὡς ἐσφαλμένως πληροφορεῖ ὁ κ. Παπανδρέου ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἠλείας σελ. 183.

Κατὰ τὸ «1785 Νοεμβρίου 16 ἀφιέρωσεν ὁ Πανιερώτατος ἅγιος Ὁλένης κύρ Ἰάκωβος μίαν ζυγὶ ἡπομάνικα μὲ μαργαρητάρια καὶ ἓνα τετραβάγγελο ἀσυμένιον καὶ ἔγραψε τὸν πατῆρα του καὶ μητέρα του νὰ μνημονεύονται ἐν ἀπάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς παρισήα· Γεωργίου, Ἄντωνίτζας.»

Ε'. ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΩΝ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΚΥΡΙΑΡΧΟΥ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ

Εἰς τὸ Α'. τεῦχος τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σκαφιδιάς μετὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 36, ὑπάρχει· τὸ ὑπ' ἀριθ. 1, ἀνήκον τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Φραγκοπηδήματος, ἐγγράφον, φέρον χρονολογίαν ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου 1789, ὅπερ ἐπιβεβαιοῖ διὰ τῆς ὑπογραφῆς του· «ὁ Παλαιῶν Παλαιῶν καὶ Ὁλένης Γρηγόριος, ὅστις, ὡς φαίνεται, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰακώβου ἀνέλαθεν, ὡς τοποτηρητῆς, τὴν προσωρινὴν διοίκησιν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ὁλένης, μέχρι τῆς χειροτονίας τοῦ κυριάρχου Μητροπολίτου, ὅσος ἀνεδείχθη ὁ κατὰ τὸ 1802 Μαρτίου 29 ὑπογράφόμενος ἐν ἐγγράφῳ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σκαφιδιάς, εὐρισκομένη ἐν τῷ ῥηθέντι τεύχει ὑπ' ἀριθμὸν 41 «Ὁλένης Χριστοφόρος», ὅστις ὅμως πολὺ μικρὸν διάστημα ἔζησεν ἢ παρέμεινεν ὡς Μητροπολίτης Ὁλένης, καθ' ὅσον τῷ 1804 συναντῶμεν Μητροπολίτην Ὁλένης, ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Σιγγιλιῶδει γράμματι ἐν μεμβράναις, τοῦ ἀειμνήστου οἰκουμενικοῦ Πατριαρχοῦ Κυρίλλου, ἐκδοθέντι δὲ ἀπὸ τῆς 3 Ὀκτωβρίου 1804 τὸν ἀλήστου μνήμης Ἐθνομάρτυρα Φιλάρετον.

Ἡ ἐν τῷ ῥηθέντι σιγγιλίῳ εὐρισκομένη πρότασις ἔχει οὕτω· «Καθὼς καὶ ταῦτα ἡμῖν γνωστὰ μετὰ πληροφορίας ἐγένετο ἀπὸ γραμμάτων ἐξαγγελτικῶν τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως ἱερωτάτου Μητροπολίτου Ὁλένης, Ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου Ἡλίδος, ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ κύρ Φιλάρετου...». Ἐξ οὗ καταφαίνεται καὶ ὁ πλήρης τίτλος τοῦ Μητροπολίτου Ὁλένης.

Ὁ ῥηθείς Φιλάρετος φέρεται ὑπογεγραμμένος ἐν ἐγγράφῳ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σκαφιδιάς, κατακεχωρισμένῳ ἐν τῷ ῥηθέντι τεύχει ὑπ' ἀριθ. 50, φέροντι δὲ χρονολογίαν ἀπὸ 9 Ἰουνίου 1816.

ΣΤ'. ΘΑΝΑΤΟΣ ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΕΝ ΤΡΙΠΟΛΕΙ ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΕΙΑ ΩΛΕΝΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΩΝΕΤΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ

Ὁ γεραρὸς Μητροπολίτης Φιλάρετος ἔσχε τὴν εὐτυχίαν νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν ἐν τῷ βωμῷ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Κύριον, ὃν ἐλάτρευσε καὶ ὑπὲρ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἅτινα θεοφιλῶς ἐποί-

μανε. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Πασᾶ τῆς Τριπολιτσᾶς, ἅμα τῇ κηρύξει τῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 1821, καὶ κρατηθεὶς, μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων καὶ προϋχόντων, δεσμιὸς ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Σεραγίου ἐκ τῶν στερήσεων καὶ τῶν κακουχιῶν ὑπέκυψε. Θανὼν δὲ μετὰ τῆς 19 καὶ τῆς 23 Σεπτεμβρίου τοῦ 1821, ἐτάφη εἰς χῶρον, παρὰ τὸ σημερινὸν Πεδίον τοῦ Ἄρειος ἐν Τριπόλει, «ὕπὲρ ἄνω τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κείμενον ΒΔ. τῆς πόλεως» 1) κατὰ τὸν Διάκονον τοῦ Τριπόλεως Ἰωσήφ Ζαφειρόπουλον.

Περὶ τοῦ Ἀρχιερέως τούτου πληροφορεῖ ἡμᾶς ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Θ. Κολοκοτρῶνῃ Φωτᾶκος, ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Βίαι πελοποννησίων ἀνδρῶν» 2) ὅτι «ὁ ἐπίσκοπος οὗτος ἦτο πολὺ προσεκτικὸς εἰς τὰ τῆς Ἐταιρείας (τῆς Φιλικῆς) καὶ ἐκ τῶν ἐναρέτων, ἀλλ' ἐγελάσθη καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶν καὶ ἐκεῖ, ἐντὸς τῶν φυλακῶν ἀπέθανεν.»

Μετὰ τὸν σκληρὸν πλὴν εὐκλεᾶ θάνατον τοῦ Ἱεροσθενομάρτυρος Φιλαρέτου, παρέμεινεν ὁ Θρόνος Ὡλένης χηρεῦν, μέχρις οὗ ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, διώρισεν ὡς τοποτηρητὴν αὐτῆς, τὸν πρῶν Λαρίσσης Κύριλλον, ἐκ τῶν προσφύγων Ἀρχιερέων, ὅστις καὶ παρέμεινεν ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι τοῦ 1832, ὅτε διωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας Μητροπολίτης Ἀργολίδος.

Μετὰ τοῦ Κυρίλλου τούτου συνεδέθη φιλικῶς ὁ στρατηγὸς τῆς Πελοποννήσου Κολοκοτρῶνῃς, διερχόμενος δὲ διὰ Πύργου, μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τῶν Πατρῶν, συνηντήθη μετ' αὐτοῦ. Τὰς λεπτομερείας δὲ τῆς συναντήσεως ταύτης ἀναγράφει ὁ Φωτᾶκος ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ. Περὶ δὲ αὐτοῦ τούτου τοῦ Κυρίλλου μᾶς πληροφορεῖ ὁ αὐτὸς Φωτᾶκος, ὅτι «μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κολοκοτρῶνῃ, διὰ νὰ προφυλάξῃ τοὺς κατοίκους ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Πατριῶν Τούρκων, ὑπῆγε μαζὶ μὲ τοὺς στρατιώτας, παρακινῶν αὐτοὺς νὰ πολεμῶσι τοὺς ἐξερχομένους πρὸς λεηλασίαν Τούρκους. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἰβραὴμ Πασᾶ ἐκυνηγήθη καὶ ἔχασεν ὅ,τι καὶ ἂν εἶχεν. Ὑστερον δέ, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐλθούσης τῆς Ἀντιβασιλείας, διωρίσθη Ἐπίσκοπος Ἀργολίδος, καὶ μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῆς ὁποίας ἐγίνε καὶ Πρόεδρος. Ἀπέθανε δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀφήκε μνήμην ἀγαθὴν, διὰ τὰς πρὸς τὴν Πατρίδα ἐκδουλεύσεις του, Ἐκκλησιαστικὰς καὶ πολιτικὰς.»

Ταυτοχρόνως πρὸς τὸν διορισμὸν τοῦ Κυρίλλου εἰς Ἀργολίδα, διωρίσθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ὡλένης ὁ Ἐπίσκοπος Δαμαλῶν Ἰωῆας, καὶ πρῶν Μινίστρος τῆς Ὀρησικείας, ὅστις ἐκὼν ἀέκων ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς

1. «Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ προὔχοντες ἐντὸς τῆς ἐν Τριπόλει φυλακῆς». Ἀθήναι 1926 σελ. 74.

2. Ἀθήναι 1888.

Ἀντιβασιλείας δι' ἀπειλῶν νὰ ἀποδεχθῆ τὴν θέσιν. Καὶ ἀπεδέχθη μὲν ταύτην, φαινομενικῶς, παρητήθη ἔμως αὐτῆς μετὰ ἐξάμηνον, κρατήσας μόνον τὸν τίτλον τοῦ «πρώην Ἡλείας», μέχρις ὅτου τῷ 1852 ἐτοποθετήθη εἰς τὴν χηρεύουσαν Μητρόπολιν Κορίνθου, συγχωνευθείσης τῆς τότε ρικωτάτης Μητροπόλεως Ὠλένης ἢ Ἡλείας μετὰ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Πατρῶν, διὰ τοῦ ἀπὸ 10 Ἰουλίου τοῦ 1852 ἐκδοθέντος ΒΔ.

Περὶ τοῦ Ἐπισκόπου Δαμαλῶν καὶ μετὰ ταῦτα Ὠλένης Ἰωνᾶ, γράφει ὁ Φωτᾶκος, ἐν τῷ μνησθέντι ἔργῳ αὐτοῦ, τὰ ἐξῆς ὀλίγα καὶ σημαντικὰ: «Ὁ Ἐπίσκοπος οὗτος κατ' ἀρχὰς εὐρεθείς εἰς τὰ Μέγαρα, πολὺ ἐχρησίμωσεν, ἐμψυχῶνων τὸν τόπον καὶ φροντίζων νὰ πολιορκηθῆ τὸ φρούριον τῆς Κορίνθου, ἀποστέλλων ἐκεῖ τοὺς Μεγαρίτας καὶ ἄλλους. Ἐφάνη δὲ καθ' ἕλα ὠφέλιμος μέχρις ἐντελοῦς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἔθνους.»

Ζ. ΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΙΝ ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ.— ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ.— ΟΙ ΕΚΤΟΤΕ ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ.

Πρῶτος μετὰ τὴν συγχώνευσιν τῆς Μητροπόλεως Ὠλένης, μετὰ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Πατρῶν, χειροτονήθη εἰς τὴν χηρεύουσαν θέσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ὁ Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου, Καθηγητῆς τοῦ Ὀθωνείου Πανεπιστημίου καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Ὀθωνος, ὁ Μισαὴλ Ἀποστολίδης, παραμεινῶν τοιοῦτος ἀπὸ τοῦ 1852 μέχρι τοῦ 1862, ὅτε προήχθη εἰς Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν.

Ἐκτοτε ἡ Μητρόπολις Ἡλείας παρέμεινε συγκεχωρευμένη μετὰ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Πατρῶν, ἧς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἔφερε τὸν τίτλον «Πατρῶν καὶ Ἡλείας», μέχρι τοῦ 1901, ὅτε ἀνασυνεστήθη. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ἀνεδείχθησαν ἀρχιερεῖς τῆς ἡνωμένης Ἀρχιεπισκοπῆς, μετὰ τὸν Μισαὴλ οἱ ἐξῆς:

Κύριλλος Χαιρωνίδης, χειροτονηθεὶς μετὰ τέσσαρα ἔτη ἀπὸ τοῦ προδιδασμοῦ τοῦ Μισαὴλ, ἦτοι τῷ 1866.

Ἀδέρκιος Λαμπέρης, χειροτονηθεὶς τῷ 1874. Τούτου δὲ ἐκπεσόντος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, μετὰ τὴν δίκην, ἐξ ἧς ἀπεκαλύφθη, ὅτι ἀνήλθεν εἰς τὸν Θρόνον διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Σίμωνος, ἀνεδείχθη Ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν καὶ Ἡλείας ὁ διαπρεπῆς τοῦ Πανεπιστημίου Καθηγητῆς καὶ σεμνώτατος κληρικός,

Νικηφόρος ὁ Καλογεράς, χειροτονηθεὶς τῷ 1883. Ἀποχωρήσαντος δὲ τούτου μετὰ βραχεῖαν ἀρχιερατείαν, ἀνεδείχθη ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν καὶ Ἡλείας, ὁ ἐπὶ μακρὸν διατελέσας Α. Γραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου,

Δαμασκηνὸς Χρηστόπουλος, χειροτονηθεὶς τῷ 1886. Ἀποθανόντος δὲ τούτου μετὰ ὀλίγων ἐτῶν ἀρχιερατικῶν βίων ἀνεδείχθη ἀρχιεπίσκοπος

Πατρῶν καὶ Ἡλείας ὁ διαπρεπὴς ἱεροκῆρυξ, ὁ εὐσεβέστατος καὶ ἠναρετωτάτος Ἱεράρχης Μητρόπουλος, χειροτονηθεὶς τῷ 1892. Ποιμένας δὲ θεαρέστως ἐπὶ μίαν δεκαετίαν τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ποιμνὴν ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτου ἐγένετο ἡ ἀνασύστασις τῆς Ἱεράς Ἐπισκοπῆς Ἡλείας, μετὰ πεντηκονταετίαν δολόκληρον συγχωνεύσεως, καθ' ἣν διεκόπη ἡ σειρά τῶν ἱεραρχῶν αὐτῆς, συνεχισθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀρχιεπισκόπων Πατρῶν.

Πρῶτος μετὰ τὴν ἀνασύστασιν Ἱεράρχης Ἡλείας ἀνεδείχθη ὁ Θεοφιλέστατος ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας Δαμασκηνὸς Σπηλιωτόπουλος, χειροτονηθεὶς τῇ 15ῃ Αὐγούστου τοῦ 1901. Ἡ μεγάλη του μόρφωσις, ἡ βαθεῖα του εὐσέβεια, ἡ πραότης τοῦ ἡθους του, ἡ εὐγένεια τῶν τρόπων του καὶ ἡ ἐλεήμων αὐτοῦ διάθεσις κατέστησαν αὐτὸν ἀγαπητότατον. Τὸ μόνον λυπηρὸν σημεῖον τῆς ἀρχιερατικῆς ζωῆς του ὑπῆρξεν ἡ ἀνάμιξις αὐτοῦ εἰς τὰ ἀναθήματα, ἥτις δυσηρέστησεν ἐν μέγα μέρος τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, καὶ ἥτις ἀκολούθως κατέστησεν αὐτὸν ὑπόδικον. Ἐκτίων δὲ τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ποινήν, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον.

Ἐκτοτε παρέμεινεν ἡ Ἐπισκοπὴ κληρούουσα, μέχρι τοῦ 1922, ἥτις, ἀνακηρυχθεῖσα ἐν τῷ μεταξὺ Μητρόπολις, διωκτὴν ἀλληλοδιαδόχως, ὑπὸ Ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς, ὑπὸ τοῦ Τοποτηρητοῦ Ἀθανασίου Ἀθανασοπούλου, ἀρχιμανδρίτου, σεμνοτάτου καὶ ἠναρετωτάτου κληρικοῦ, καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ καὶ νῦν Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πατρῶν κ. κ. Ἀντωνίου, ὡς τοιοῦτου.

Τῷ 1912, κατὰ Δεκέμβριον, ἐψηφίσθη καὶ ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β'. διὰ τὴν Μητρόπολιν Ἡλείας, ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀντώνιος Ν. Πολίτης, διατελέσας, ἀπὸ μὲν τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1914 Ἱεροκῆρυξ παρὰ τῇ Ἐπισκοπῇ Χαλκίδος καὶ Καρυστίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1918 ἀποσπασμένος εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, μέχρι τοῦ 1922, καὶ δὴ εἰς τὴν ἐμπόλεμον ζώνην. Ἐχειροτονήθη δὲ τῇ 24ῃ Δεκεμβρίου τοῦ 1922, καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερον, χάριτι Θεοῦ, ἀρχιερατεύων.

Η'. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν ἀσθενῆ σκιαγράφην τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐπισκοπῆς Ἡλείας. Στερούμενοι μέσων καὶ πηγῶν ἑτέρων, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ διαφωτίσωμεν ταύτην πλείοτερον. Θὰ λογισθῶμεν ὅμως πολὺ εὐτυχεῖς, ἐὰν ἄλλοι, καὶ περισσότερον ἡμῶν κατηρτισμένοι, καὶ πλείονα μέσα διαθέτοντες, καὶ τὰς πηγὰς ἀφθονωτέρας ἔχοντες, συμβάλωσιν εἰς τὴν ἐπακριβεστέραν ἐξιστόρησιν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς τῆς Ἐπισκοπῆς

ταύτης, καὶ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν διατελεσάντων ἐν αὐτῇ Ἐπισκόπων, κατὰ τὴν πρῶτην περίοδον, ὅτε ἀπετέλει μέρος τοῦ Ἰλλυρικοῦ θέματος, μέχρι τοῦ 730 περίπου, ὡς καὶ κατὰ τὰς μετέπειτα περιόδους, καθ' ἃς διατέλει ὑποτελής τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Πατρῶν μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως αὐτῆς ἀνεξαρτήτου, εἴτε ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς Κυριαρχίας, εἴτε ἐπὶ τῆς Πρώτης Φραγκικῆς, εἴτε ἐπὶ τῆς Πρώτης Τουρκικῆς, εἴτε ἐπὶ τῆς Δευτέρας Φραγκικῆς, εἴτε ἐπὶ τῆς Δευτέρας Τουρκικῆς.

Περαίνοντες δὲ ταύτην τὴν μικρὰν ἐργασίαν, ὁμολογοῦμεν χάριτας τῇ Ἀγίᾳ ἡμῶν καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ, ἣτις διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2729]4239 Σεπτοῦ Αὐτῆς ἐγγράφου, καὶ ἀπὸ 10 Φεβρουαρίου τοῦ 1928, ἔδωκεν ἡμῖν ἀφορμὴν, νὰ ἐρευνήσωμεν τὸ κατὰ δύναμιν, καὶ νὰ προσαγάγωμεν Αὐτῇ ταύτην.

† Ο ΗΛΕΙΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΩΝ ΓΝΩΣΤΩΝ ΕΝ ΗΛΕΙΑ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΣΑΝΤΩΝ

1. Σισώης 1565
2. Θεόδουλος 1610
3. Θεοφάνης 1617
4. Ἰωαννίκιος Νεῖρος 1702
5. Ἄνθιμος 1709
6. Γρηγόριος 1720
7. Ζαχαρίας
8. Ἀθανάσιος
9. Ἰωσήφ 1733
10. Συμεὼν 1748
11. Ἰάκωβος 1777
12. Πατρῶν καὶ Ὡλένης Γρηγόριος 1789
13. Ὁ Ὡλένης Χριστόφορος 1802
14. Φιλάρετος 1804—1821
15. Μητροπολίτης Λαρίσης καὶ Τοποτηρητῆς Ὡλένης Κύριλλος 1822
16. Ὁ Ἡλείας Ἰωνᾶς 1832
17. Ὁ Πατρῶν καὶ Ἡλείας Μισαήλ 1852
18. » » » » Κύριλλος 1866
19. » » » » Ἀβέριμος 1874
20. » » » » Νικηφόρος 1883
21. » » » » Δαμασκηνὸς 1886
22. » » » » Ἱερόθεος 1892
23. Ὁ Ἡλείας Δαμασκηνὸς 1901
24. Ὁ Ἡλείας Ἀντώνιος 1922